

QUI TRÌNH SẢN XUẤT THÔNG TIN THỐNG KÊ CHI TIẾT TỪ CƠ SỞ DỮ LIỆU HÀNH CHÍNH

*TS. Vũ Thanh Liêm**

Giới thiệu:

Bất kỳ hoạt động nào của con người trong một công việc, cũng cần có sự quản lý và thông qua một công cụ là qui trình thực hiện đều cho ta một kết quả tốt nhất, hoạt động thống kê cũng vậy. Dưới góc độ là sản xuất thông tin thống kê (SXTTCK) phải có các qui trình cho quá trình hoạt động thống kê. Hơn nữa, ở nước ta trong lĩnh vực thống kê còn được Luật Thống kê qui định với năm nguyên tắc, trong đó có nguyên tắc "vàng" là: Trung thực, khách quan, chính xác, đầy đủ, kịp thời. Vì thế, hoạt động thống kê không chỉ đơn giản là cần "qui trình hoạt động" mà còn là tất yếu và cấp thiết. Nhận thấy tầm quan trọng này, từ rất sớm Tổng cục Thống kê (TCTK) đã chủ động tiến hành xây dựng qui trình hoạt động cho mình. Ngày 24/9/2013, Tổng cục trưởng Tổng cục Thống kê đã ký Quyết định số 945/QĐ-TCTK ban hành "Qui trình sản xuất thông tin thống kê cấp cao" bao gồm 7 bước: (1) Xác định nhu cầu thông tin (TT), (2) Chuẩn bị thu thập TT, (3) Thu thập TT, (4) Xử lý TT, (5) Phân tích TT, (6) Phổ biến TT và (7) Lưu trữ TT. Trong khoảng thời gian từ đó đến nay, do cách mạng công nghiệp 4.0 phát triển mạnh mẽ đem lại cho hoạt động thống kê một nguồn dữ liệu lớn, đa dạng và khả thi để SXTTCK. Mặt khác, đòi hỏi ngày càng cao, tăng lên về chất lượng thống kê của người sử dụng thông tin thống kê. Do đó, vấn đề đặt ra cho ngành thống kê nước nhà lúc này là có phải hoàn thiện qui trình SXTTCK vốn khả thi và "vạn năng" rồi để có qui trình SXTTCK tốt hơn trong tình hình mới.

1. "Qui trình sản xuất thông tin thống kê cấp cao" luôn luôn song hành cùng hoạt động thống kê

Nhìn lại gần 10 năm qua, qui trình này đã được triển khai trong ngành nó trở thành một công cụ chuẩn mực, khả thi và "vạn năng" song hành cùng với mọi hoạt động thống kê ở nước ta trong giai đoạn này.

Thứ nhất, "Qui trình sản xuất thông tin thống kê cấp cao" (QTSXTTCK) được biên tập khoa học và khả thi trong hoạt động thống kê ở chỗ:

- Thể hiện đúng bản chất của quá trình nghiên cứu, hoạt động thống kê. Trên cơ sở 3 giai đoạn cơ bản của quá trình nghiên cứu

thống kê mà khoa học thống kê chỉ ra, để cụ thể hóa thành 7 bước cho một QTSXTTCK đầu tiên ở nước ta. Trong qui trình các từ ngữ sử dụng theo đúng chuẩn mực và tiêu chuẩn thống kê, cũng như tiêu chuẩn về khoa học quản lý chất lượng hiện nay;

- Nhiều cơ quan thống kê quốc gia tiên tiến trên thế giới, họ đã biên tập và công bố QTSXTTCK của quốc gia mình. Trên cơ sở trình độ thống kê, điều kiện thực tế họ xác định số bước khác nhau (7,8,9..bước). QTSXTTCK của Việt Nam là 7 bước đã phù hợp với trình độ và điều kiện của nước ta vào những năm đầu của thế kỷ 21. Qui trình ra đời là xu hướng của thống kê thế giới và hài hòa với thống kê của họ trong quá trình hội

* Nguyên Phó tổng cục trưởng TCTK

➤➤➤ NGHIÊN CỨU • TRAO ĐỔI

nhập quốc tế ngày càng sâu và rộng của Việt Nam.

- Hơn thế, giai đoạn này nhiều hoạt động trong xã hội, kinh tế, hành chính... đã và đang tiến hành xây dựng qui trình quản lý chất lượng theo các tiêu chuẩn quốc tế. Trong bối cảnh đấy QTSXTTKCC ra đời không chỉ dựa vào tiêu chuẩn tiên tiến này, mà ngược lại nó còn là cơ sở khoa học để Tổng cục Thống kê xây dựng Hệ thống qui trình quản lý chất lượng theo tiêu chuẩn ISO 9001:2000 cho mình. Đặc biệt, nó ra đời đã thể hiện tư duy và quyết tâm của toàn ngành thống kê thực hiện công cuộc đổi mới do Đảng ta khởi xướng và lãnh đạo.

Thứ hai là, nhờ áp dụng sáng tạo QTSXTTKCC mà năng lực và chất lượng thống kê nâng cao hơn trước được thể hiện như sau:

- Các phương án của cuộc điều tra thống kê, Tổng điều tra thống kê đều được xây dựng trên cơ sở của qui trình này. Tùy từng thời gian, điều kiện, công việc cụ thể khác nhau mà phương án điều tra được chi tiết theo qui trình cao cấp;

- Tài liệu dùng cho công tác đào tạo và bồi dưỡng công chức, viên chức về nghiệp vụ thống kê; cũng như trong quá trình cung cấp và phổ biến thông tin thống kê đều có nội dung của QTSXTTKCC.

- Qui trình này được dùng làm căn cứ khoa học cho việc xây dựng mô hình tổ chức bộ máy thống kê tập trung, xây dựng cấu trúc thể hiện đại hóa Tổng cục Thống kê; sơ kết và tổng kết các cuộc Tổng điều tra, hoạt động thống kê hàng năm;

- Khi xây dựng Thông tư về "Quản lý và sử dụng kinh phí trong các cuộc điều tra

thống kê, Tổng điều tra thống kê" các cơ quan chức năng đều lấy qui trình này làm cơ sở khoa học để xác định nội dung chi và định mức chi.

- Công tác thanh tra, kiểm tra giám sát trong ngành luôn luôn bám sát các bước của QTSXTTKCC để lập kế hoạch và triển khai công vụ của mình.

Nhờ triển khai có hiệu quả QTSXTTKCC trong mọi hoạt động thống kê, trong gần chục năm qua đã làm cho chất lượng thống kê nước nhà không ngừng nâng cao, góp phần làm cho năng lực của thống kê cũng không ngừng được cải thiện và lọt vào top đầu các cơ quan thống kê khu vực.

Tuy nhiên, QTSXTTKCC này đã bộc lộ một số hạn chế, đó là chưa thay đổi kịp khi Luật Thống kê được sửa đổi và công bố năm 2015: chưa cập nhật và tận dụng dữ liệu sẵn có vừa lớn và phong phú để sản xuất thông tin thống kê; chưa bám đuổi được công nghệ mới, phương pháp thống kê như các cơ quan thống kê tiên tiến trên thế giới đã và đang làm; chưa xây dựng được QTSXTTK cấp thấp (chi tiết được qui trình cấp thấp)... Tất cả những điều này làm giảm tác dụng cũng như tính "vạn năng" của QTSXTTKCC này. Vì thế, trong bối cảnh và thực tiễn thay đổi rất cần phải hoàn thiện và phát triển qui trình này với phiên bản mới.

Để góp phần cung cấp thông tin về cải tiến QTSXTTKCC, xin được đưa ra *Qui trình sản xuất thông tin thống kê chi tiết từ hình thức Khai thác hồ sơ hành chính*.

2. Qui trình sản xuất thông tin thống kê chi tiết từ cơ sở dữ liệu hành chính

(1) Bước 1: Xác định nhu cầu thông tin

- Nội dung chủ yếu:

+ Tổ chức tìm hiểu và xác định nhu cầu thông tin thống kê (TTTTK) về đối tượng thống kê của Hệ thống các cơ quan nhà nước và người sử dụng TTTK;

+ Tổ chức tìm hiểu những đặc điểm của đối tượng cần thu thập thông tin; nó đã và đang tồn tại và phát triển trong thời gian và không gian nào?

+ Tổ chức hội thảo và so sánh, đánh giá giữa nhu cầu TTTK với khả năng đáp ứng về nguồn dữ liệu hành chính sẵn có, nguồn lực về nhân lực và kinh phí, cơ sở vật chất khác, tính khả thi để khẳng định tiến hành hình thức thu thập TTTK bằng hình thức Khai thác hồ sơ hành chính (KTHSHC);

+ Xây dựng hệ thống các khái niệm, các chỉ tiêu thống kê (CTTK) cần thiết.

- Cách thức tiến hành:

+ Dùng các hình thức thăm dò, xin ý kiến phù hợp và hiệu quả đến hầu hết các cơ quan, tổ chức và cá nhân người sử dụng TTTK;

+ Làm việc với cơ quan có cơ sở dữ liệu hành chính (CSDLHC) để tìm hiểu đầy đủ về đối tượng, đặc điểm của nó (Cấu trúc CSDLHC) cần phải thu thập TTTK; số lượng về tổng số bản ghi, phạm vi và thời gian của đối tượng cần khai thác. Đồng thời, cùng cơ quan hành chính tiến hành thống nhất chung những thủ tục theo Luật Thống kê qui định để chia sẻ nguồn dữ liệu này và dự kiến thời gian tiến hành KTHSHC.

+ Hội thảo và quyết định hệ thống các khái niệm, các CTTK cần thu thập bằng hình thức KTHSHC.

(2) Bước 2: Chuẩn bị khai thác dữ liệu hành chính

- Nội dung chủ yếu:

+ Lập kế hoạch tổng thể về SXTTTK

bằng KTHSHC;

+ Tổ chức biên tập dự thảo xây dựng Phương án KTHSHC;

+ Xác định đối tượng, nội dung và chọn mẫu KTHSHC;

+ Trên cơ sở Quy chế phối hợp đã ký giữa TCTK với cơ quan hành chính có CSDLHC ký kế hoạch cụ thể chia sẻ CSDLHC;

+ Chuẩn bị các điều kiện như nguồn lực, phương tiện, điều kiện khác đảm bảo phục vụ KTHSHC; xây dựng dự toán kinh phí KTHSHC;

+ Xây dựng thuật toán, sơ đồ khối và viết phần mềm khai thác - lọc dữ liệu hành chính thành cơ sở dữ liệu thống kê;

+ Thu thập DLHC trong phạm vi hẹp (thử nghiệm);

+ Hoàn thiện phương án, tài liệu, phần mềm, quyết định ban hành về Phương án KTHSHC;

+ Tuyên truyền, xây dựng cơ sở dữ liệu tư liệu hóa, đặc tả, chọn tiêu chí đánh giá chất lượng thống kê phù hợp và các phần mềm khác hỗ trợ KTHSHC.....

- Cách thức tiến hành:

+ Xây dựng và phát hành Kế hoạch tổng thể về SXTTTK bằng KTHSHC;

+ Xây dựng biểu mẫu ra và dự thảo xây dựng Phương án KTHSHC;

+ Xác định và cập nhật đối tượng, nội dung và phương pháp chọn mẫu vào Phương án KTHSHC;

+ Chọn mẫu KTHSHC;

+ Ký kế hoạch cụ thể với cơ quan chia sẻ CSDLHC;

+ Xây dựng dự toán kinh phí KTHSHC; chọn và phân công nhân lực; xây dựng cơ sở vật chất, phương tiện... đảm bảo cho việc KTHSHC;

➤➤➤ NGHIÊN CỨU • TRAO ĐỔI

- + Viết các phần mềm KTSHHC;
- + Triển khai thu thập CSDLTK từ CSDLHC thử nghiệm;
- + Hoàn thiện phương án, tài liệu, phần mềm, quyết định ban hành Phương án KTSHHC;
- + Triển khai tuyên truyền, xây dựng cơ sở dữ liệu, tư liệu hóa, đặc tả, chọn tiêu chí đánh giá chất lượng thống kê phù hợp hình thức KTSHHC...

(3) Bước 3: Khai thác dữ liệu hành chính

- Nội dung chủ yếu:
 - + Lọc hoặc khai thác dữ liệu hành chính có sẵn bằng phần mềm để có cơ sở dữ liệu thống kê và lưu trữ;
 - + Kiểm tra và giám sát quá trình lọc hoặc khai thác, làm sạch dữ liệu;
 - + Điều tra thống kê mẫu nhỏ (nếu cần) để tính sai số cho hình thức KTSHHC.
- Cách thức tiến hành:
 - + Sử dụng máy vi tính chạy phần mềm khai thác dữ liệu hành chính để có CSDLTK;
 - + Kiểm tra và làm sạch dữ liệu;
 - + Tiến hành điều tra thống kê mẫu nhỏ (nếu cần) để có bộ dữ liệu thống kê, so sánh với dữ liệu thống kê từ KTSHHC tính sai số.

(4) Bước 4: Xử lý và tổng hợp thông tin

- Nội dung chủ yếu:
 - + Tổ chức, kiểm tra và xử lý dữ liệu thống kê: Giá trị của trường còn thiếu hoặc cao, thấp bất thường, dạng định tính, sâu ký tự...
 - + Tổng hợp thành thông tin thống kê qua máy tính điện tử;
 - + Kiểm tra và hoàn thiện số liệu của các chỉ tiêu thống kê, các phân tử trong các biểu thống kê đầu ra...
- Cách thức tiến hành:

- + Kiểm tra các bản ghi và xử lý;
- + Chạy phần mềm trên máy tính điện tử;
- + Kiểm tra và hoàn thiện số liệu và biểu tổng hợp.

(5) Bước 5: Phân tích và dự báo thông tin

- Nội dung chủ yếu:
 - + Tập hợp số liệu, bản phân tích liên quan đến đối tượng thống kê; quan sát và nghiên cứu hệ thống biểu thống kê đã tổng hợp; sử dụng hiệu quả các phương pháp phân tích và công cụ thống kê;
 - + Mô tả, trình bày dữ liệu, diễn giải, phân tích, chứng minh nêu rõ bản chất, qui luật phát triển của đối tượng thống kê;
 - + Phân tích thống kê để làm rõ mối liên hệ, xu thế vận động và dự báo; tìm ra hạn chế, nguyên nhân, động lực và đề ra giải pháp.
- Cách thức tiến hành:
 - + Sưu tầm đủ và chất lượng số liệu và tài liệu liên quan với đối tượng thống kê, các phương pháp phân tích thống kê;
 - + Dùng phương pháp phân tích thống kê mô tả và suy luận để diễn giải và bình luận làm rõ bản chất, qui luật phát triển; tìm ra nguyên nhân, động lực và giải pháp hoàn thiện đối tượng thống kê.
 - + Biên tập các ấn phẩm thống kê giấy và điện tử.

(6) Bước 6: Đánh giá chất lượng thống kê

- Nội dung chủ yếu:
 - + Biên tập các báo cáo theo từng hoạt động, báo cáo tổng hợp và tổ chức sơ kết, tổng kết tất cả các hoạt động của 8 bước trong qui trình này;

+ Tự đánh giá chất lượng thống kê theo mẫu qui định hoặc đánh giá chất lượng thống kê đột xuất.

+ Công khai, minh bạch tất cả các báo cáo như qui định.

- Cách thức tiến hành:

+ Viết báo cáo và tiến hành sơ kết và tổng kết;

+ Tổ chức đánh giá chất lượng thống kê theo qui định;

+ Công khai và đăng tải các báo cáo về kết quả hoạt động của qui trình SXTTTC từ hình thức KTHSHC.

(7) Bước 7: Công bố và phổ biến thông tin

- Nội dung chủ yếu:

+ Biên tập các tài liệu dùng công bố và phổ biến TTTK;

+ Tổ chức các hình thức công bố và phổ biến TTTK;

+ Giới thiệu và phát hành các ấn phẩm thống kê;

+ Công khai dữ liệu đặc tả thống kê, dữ liệu tư liệu hóa thống kê.

- Cách thức tiến hành:

+ Soạn và hoàn thiện tài liệu dùng trong hoạt động công bố và phổ biến TTTK:

+ Triển khai thực hiện các hình thức công bố, phổ biến TTTK và dữ liệu đặc tả, tư liệu hóa thống kê.

+ Giới thiệu và phát hành các ấn phẩm thống kê.

(8) Bước 8: Lưu trữ và chia sẻ dữ liệu thống kê

- Nội dung chủ yếu:

+ Lưu trữ số liệu về kết quả của cuộc KSHSHC;

+ Lưu trữ dữ liệu đặc tả và tư liệu hóa thống kê;

+ Thực hiện chia sẻ cơ sở dữ liệu thống kê theo qui định.

- Cách thức tiến hành:

+ Dùng máy tính điện tử lưu trữ số liệu về kết quả KTHSHC:

+ Dùng máy tính điện tử lưu trữ dữ liệu đặc tả, tư liệu hóa thống kê;

+ Tổ chức chia sẻ thông tin thống kê, dữ liệu thống kê cho người có nhu cầu sử dụng.

Trên cơ sở qui trình trên, tùy từng vị trí việc làm, chức năng nhiệm vụ của mỗi đơn vị, công đoạn hoạt động thống kê, hình thức thu thập TTTK,... mà chi tiết thành các qui trình các cấp nhỏ hơn.

Qui trình được viết chi tiết cho việc sử dụng dữ liệu hành chính để SXTTTC là vậy, nó không chỉ trả lời đơn thuần câu hỏi của bài viết, mà còn là tư liệu tham khảo với các đồng nghiệp trong tiến trình phát triển sự nghiệp thống kê của chúng ta.

Hy vọng và tin tưởng vững chắc rằng, trong thời gian ngắn nữa phiên bản mới QTSXTTTC hoàn thiện hơn, phù hợp hơn và vạn năng hơn sẽ được ban hành. Nó sẽ góp phần làm cho thống kê nước nhà hiện đại hơn và đáp ứng ngày càng tốt hơn cho công cuộc hiện đại hóa đất nước.

Tài liệu tham khảo

1. Tổng cục Thống kê (2013) , *Quyết định số 945/QĐ-TCTK ban hành Qui trình sản xuất thông tin thống kê cấp cao*, ngày 24 tháng 9 năm 2013;

2. Quốc Hội (2015), *Luật số 89/2015/QH13 ban hành Luật Thống kê*, ngày 23 tháng 11 năm 2015.